

1. évfolyam

2020. 1. szám

DÉL-DUNÁNTÚLI HADTÖRTÉNETÍRÁS

**AZ MTA PAB
HADTÖRTÉNETI MUNKABIZOTTSÁGÁNAK
KÖZLEMÉNYEI**

LEKTORÁLT TUDOMÁNYOS TÖRTÉNELMI FOLYÓIRAT

A kiadványt szerkesztette:
Bene Krisztián és Végh Ferenc

Pécs
2021

A Szerkesztőbizottság elnöke:

Varga J. János

Szerkesztőbizottság:

Balla Tibor
Fischer Ferenc
Hermann Róbert
Veszprémy László
Visy Zsolt

A tanulmányok lektorai azok közlésének sorrendjében:

Oborni Teréz, Varga Szabolcs, Lenkefi Ferenc, Balla Tibor, Bene
Krisztián, Bagi Zoltán Péter, Végh Ferenc, Nagy-L. István, Bartha Ákos

Idegen nyelvi lektor:
Madarász Fanni

A borítót tervezte:
Lippai Attila

A tanulmányokban közzétett képek jogtisztaságáért
a Szerzők felelnek.

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Pécsi Akadémiai Bizottság
Hadtörténeti Munkabizottsága.

Felelős kiadó: Végh Ferenc

© Szerzők és szerkesztők

Nyomdai munkálatok:
Kontraszt Plusz Kft.

Pécs, 2021

ISSN 2786-0639

TARTALOM

Beköszöntő	7
<i>Tanulmányok</i>	
TÓTH ÁKOS: Perényi Gábor politikai és katonai pályafutása (1532–1567)	11
KONKOLY SÁNDOR: A Mohácsi-sziget mint földrajzi tér a törökellenes hadjáratokban	37
NAGY-LUTTENBERGER ISTVÁN: Szerbek a császári-királyi hadsereg tábornoki karában, 1787–1815	65
FERWAGNER PÉTER ÁKOS: Magyar katonák Palesztinában, 1916–1918	85
VÉGSŐ ISTVÁN: „A honvéd vállára vette kerékpárját”. A Balogh Ádám kerékpáros zászlóalj sorsa 1945-ig	103
<i>Közlemények</i>	
VÉGH FERENC: Küzdelem földön és vízen. A tizenötéves háború elfeledett balatoni hadművelete (1603)	125
VARGA J. JÁNOS: A dunai flotta és az 1599. évi tolnai csata	143
LÁZÁR BALÁZS: Ottomán hadifoglyok Szigetváron II. József török háborúja idején	153
BENE KRISZTIÁN: A Balatonbogláron internált francia hadifoglyok életkörülményei és tevékenysége képi források alapján	169
<i>Szemle</i>	
BARÁTH ZSOLT: <i>Bagi Zoltán Péter: Türkenlouis – Bádeni Lajos (1655–1707)</i>	189
<i>A Munkabizottság hírei (2017–2020)</i>	
A tagság adatai	197
Rendezvényeink	199
<i>E számunk szerzői</i>	209

CONTENTS

Opening announcement	7
<i>Studies</i>	
ÁKOS TÓTH: Political and Military Carrier of Gábor Perényi (1532–1567)	11
SÁNDOR KONKOLY: Mohács Island as a Geographical Space in the Military Campaigns against the Turks	37
ISTVÁN NAGY–LUTTENBERGER: Serbian Generals of the Imperial-Royal Army 1787–1815	65
PÉTER ÁKOS FERWAGNER: Hungarian Soldiers in Palestine, 1916–1918	85
ISTVÁN VÉGSŐ: ". . .and the private put his bicycle on his shoulder." History of the Adam Balogh Battalion until 1945	103
<i>Essays</i>	
FERENC VÉGH: Fight on Land and Water. A Forgotten Campaign of the Long Turkish War at Lake Balaton (1603)	125
J. JÁNOS VARGA: The Danube Fleet and the Battle of Tolna in 1599	143
BALÁZS LÁZÁR: Ottoman Captives in the Fortress of Szigetvár during the War of 1788–1791	153
KRISZTIÁN BENE: Living Conditions and Activities of French Prisoners of War interned in Balatonboglár based on Pictures	169
<i>Review</i>	
Zoltán Péter Bagi: Türkenlouis – Louis of Baden (1655–1707) (ZSOLT BARÁTH)	189
<i>Military History Working Committee (2017–2020)</i>	
Membership	197
Conferences	199
<i>List of Contributors</i>	209

MAGYAR KATONÁK PALESZTINÁBAN, 1916–1918*

1916. május 9-én reggel az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregének 400 fős különítménye a damaszkuszi kapun keresztül bevonult Jeruzsálembe. Habár az idegen katonák csak átutazóban voltak a Negev-sivatag felé, Franz Fellingner, az osztrák–magyar zarándokok menedékházának rektora vezetésével mégis lehetőségük nyílt felkeresni a város nevezetes szent helyeit. Ennek a látogatásnak az egyik legjelentősebb attrakciója a Szent Sír templomában celebrált ünnepi mise volt, amelyhez a kíséretet a regiment zenekara adta.¹ Az osztrák–magyar katonai egység másik látványosságát a mozi jelentette, a némafilmek vetítései a jeruzsálemiek körében gyorsan nagy népszerűségere tettek szert. Az Európából érkezett csapatokat kiváltképpen meleg fogadtatásban részesítette az askenázi zsidó lakosság és a város kicsiny osztrák–magyar közössége.² Május 13-án a katonák tovább indultak dél felé, de rövidesen egy másik 400 fős osztrák–magyar különítmény foglalta el a helyüket, amely május 27. és június 1. között élvezhette a szent város vendégszeretétét. Még Philipp Camassei, Jeruzsálem katolikus pátriárkája is megtisztelte ennek az egységnek a tisztjeit a látogatásával.³

Vajon hogyan került ez a 800 fős osztrák–magyar kontingens 1916-ban, az első világháború kellős közepén az akkoriban oszmán fennhatóság alatt álló Jeruzsálembe? A kérdés annál is inkább izgalmas, mert a szakirodalom szerint a csapatok zömét (a sorállományt) magyar katonák alkották.

1915 februárjában, párhuzamosan az antant Dardanellák elleni hadműveletének kezdetével, a központi hatalmak oldalán harcoló Oszmán

---

* A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

¹ WOHNOUT 2000. 110.

² REIFLER 2015. 150–153.

³ A magyar katonai egységek közel-keleti jelenlétének részleteit legutóbb Sajó György hebraista, történész mutatta be „A Wang folyó versei” című internetes blogján kitűnő fényképanyaggal együtt. SAJÓ 2010.

Birodalom sikertelen kísérletet tett a brit kézen lévő Szuzei-csatorna elfoglalására.⁴ A kudarc ellenére az oszmán vezérkar nem adta fel, s kidolgozta egy újabb Sínai-félszigeti előretörés terveit, de ezúttal számított a szövetségesek nehézfegyverzetének támogatására. A központi hatalmaknak ezt a támogatását az 1914 augusztusának elején Németország és az Oszmán Birodalom által megkötött titkos szerződés garantálta.⁵ Az Osztrák–Magyar Monarchia 1915. január 11-én csatlakozott ehhez a német-oszmán konvencióhoz, amely egyúttal kibővült, és szélesebb körű védelmet ígért a törököknek.⁶ Berlin és Bécs szerette volna megerősíteni az 1914–1915 fordulóján a kaukázusi fronton súlyos vereséget elkönyvelő oszmán hadsereget és az ifjútörök kormányt, ezért különböző katonai egységeket vezényeltek a birodalom fontos és stratégiaileg érzékeny pontjaira. Ezek az egységek főként tüzérségi és utászosztagokat, valamint gépesített szállító alakulatokat jelentettek. Valójában a Monarchia Oszmán Birodalomban való katonai jelenléte nem ekkor vette kezdetét. Ausztria–Magyarország ugyanis már a 19. század végén, a 20. század elején rendszeresen vállalta, hogy a Balkán-félszigeten és az Égei-tenger térségében szükséghelyzetben rendfenntartói szerepet játszik.⁷ Perzsiába is küldött katonai missziót, majd fegyverzetet, katonai berendezéseket és hadianyagot szállított. Az Oszmán Birodalomban az osztrák–magyar tisztek igyekeztek kapcsolatba lépni a helyi erőkkel és hatóságokkal, s javítani a civilek életkörülményeit. Például Konstantinápolyban felépítettek, aztán pedig fenntartottak egy kórházat, amely leginkább szerény körülmények között élő betegeket gondozott. A Monarchia arra törekedett, hogy a katonai és gazdasági kapcsolatok komplett rendszerét hozza létre és tartsa fenn a szultán államával.

A világháború alatt az első osztrák–magyar tüzéregységek 24 cm-es mozsárágyúkkal 1915 novemberében érkeztek meg a Gallipoli-félszigetre, a következő hónapban pedig 15 cm-es tarackok jöttek. Nyomban be is vetették őket az ANZAC ellenében.⁸ A tüzérek vitézül harcoltak a

---

⁴ A hadművelet kortárs feldolgozását ld. MASSEY 1918.

⁵ A szerződés 4. pontja így hangzott: „Németország kötelezi magát, hogy az ottomán birodalom területét fenyegetés esetén, ha szükséges, fegyveres erővel megvédi.” Vö. UR-BÁN 1970. 790.

⁶ TRUMPENER 1968. 130–134.

⁷ DAVOLA 2011.

⁸ ANZAC = Australian and New Zealand Army Corps (Ausztrál és Új-zélandi Hadtest), a britek ausztrálókból és új-zélandiakból álló, a Gallipoli-félszigetnél harcoló expedíciós hadserege.

Suvla-öbölben, a veszteségeikről a forrásokban és a szakirodalomban elmentmondásos információkkal lehet találkozni.⁹ Az antant Dardanelláknál elszenvedett veresége után az ütegeket áthelyezték Konstantinápolyba, később pedig Romániába.

Az oszmán vezérkarnak azonban a hatékony nehéztüzérségre más frontokon is égető szüksége volt. Az már a világháború előtt megrendezett hadgyakorlatokon is kiderült, hogy az osztrák–magyar hegyi tüzérség rendkívül hatékony lehet egy sivatagi támadás során. Ezért 1915 májusában a februári szuezi fiaskó miatt kiábrándult Enver pasa, az oszmán kormány hadügyminisztere a konstantinápolyi osztrák–magyar nagykövetséghez fordult és Joseph Pomiankowski altábornagytól (*Feldmarschall-leutnant*), Ausztria–Magyarország katonai attaséjától tüzérségi támogatást kért a tervbe vett újabb Suez elleni támadáshoz. A törökök ezt a kérést igazából már sokkal korábban megfogalmazták a központi hatalmak, elsősorban Németország felé. Már 1914 szeptemberében és októberében, midőn az Oszmán Birodalom még nem is volt hadviselő fél, Enver többször is arról tájékoztatta Berlint, hogy a Szezei-csatorna ellen tervezett hadművelethez a török hadsereg semmilyen hatékony támadó tüzérséggel sem rendelkezik, ezért aztán nagy kaliberű ütegek leszállítását kérte. Az ekkoriban a nyugat- és kelet-európai frontokon súlyos nehézségekkel szembesülő Németország azonban nem volt abban a helyzetben, hogy ágyúkat bocsásson az oszmánok rendelkezésére.¹⁰ Kéréseivel Enver Bécsét is ostromolta. Ausztria–Magyarországtól hegyi katonai sélő missziót kért a török sítalpas csapatok tisztjeinek és közlegényeinek kiképzése céljából. Ez a képesség és tudás ugyanis szerfelett hasznos lehetett Kelet-Anatólia hegyvidékein, a kaukázusi fronton, ahol télvíz idején a csapatok közötti összeköttetést alkalmanként csakis sítalpon közlekedve lehetett megoldani. Az öttagú osztrák misszió 1915 tavaszán érkezett meg Erzurumba, a következő hónapban pedig a száz tiszt, altiszt és közlegény kiképzése 2650 méteres magasságban meg is kezdődött.¹¹

Az európai frontok megmerevedése és a lövészárók-háború megkezdődése után a központi hatalmak a világháború megnyerésének a módját egyre inkább az Európán kívüli hadszíntereken aratott esetleges győzelmektől remélték (vö. korlátlan tengeralattjáró-háború). Így terelődött a figyelem Szezeire is. Azt gondolták, hogy egy Egyiptomban az angolokra

---

⁹ POMIANKOWSKI 1928. 137–141.; SAJÓ 2015.

¹⁰ AKSAKAL 2008. 169.

¹¹ POMIANKOWSKI 1928. 177–178.

mért csapással lezárhatják a csatorna, a brit tengeri világkereskedelem artériája forgalmát, sőt felkelést robbanthatnak ki az egyiptomi muszlimok körében az angol gyarmatosítók ellen. Még az is megtörténhet, hogy ez a lázadás átterjed az egész iszlám világra, Észak-Afrikára, Indiára, Közép-Ázsiára, aláásva ezzel az antant háborús erőfeszítéseinek alapjait.¹² Így hát 1916 tavaszán vonakodva ugyan, de a szövetségi viszony erősítését szem előtt tartva, ezenkívül nyilvánvalóan presztízssokokból is a Monarchia két tüzérosztagot, 22 tisztet és 813 katonát küldött Palesztinába.¹³ A döntés meghozatalában Pomiankowski katonai attasé kulcsszerepet játszott: ő volt az, aki meggyőzte a bécsi feletteseit. Ez a lengyel származású főtitest (Ausztria–Magyarország konstantinápolyi nagykövetével, Pallavicini János örgróffal együtt) hazája keleti érdekeinek védelmezésével kapcsolatban határozott politikát folytatott, ami adott esetben a szövetségessel, Németországgal is konfliktust okozhatott.¹⁴ A vezérkarnak mindazonáltal nem voltak illúziói a különítmény sikerességével kapcsolatban: 1916. január 26-án, amikor az uralkodó, Ferenc József aláírta a kiküldetési parancsot, állítólag rezignáltan csak ennyit jegyzett meg: „na ich glaub’ doch, die sehen wir nimmer”, vagyis „azt hiszem, ezeket se látjuk többé”.¹⁵ Mindez azonban – úgy tűnik – nem jelentett érdektelenséget. Amikor az agg császár később az osztrák–magyar misszió sorsáról érdeklődött, aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a katonák miképpen fogják elviselni a számukra szokatlan éghajlatot és életkörülményeket.¹⁶

A bécsi katonai hatóságok tájékoztak a palesztinai közegészségügyi helyzetről és az ottani ellátási lehetőségekről, majd a török hadsereg vezérkaránál elérték, hogy a tüzerütegek személyzete ugyanazt az ételmezést és egészségügyi ellátást kapja, mint a levantei térségben harcoló németek. Minden technikai eszköz Bécsből érkezett, az élelmiszerek (például a burgonya) viszont Magyarországról, Kecskemét környékéről, vagyis mintegy 3000 km-es távolságból.¹⁷ A császári és királyi közös hadügyminisztérium, valamint a Monarchia nagykövetsége állította össze az osztrák–magyar csapatok parancsnokságát Konstantinápolyban és Palesztinában, amelynek a tagjai sűrűn cserélődtek az időnként elviselhetetlen időjárás miatt. Megpróbáltak tapasztalt katonáorvosokat kiválasztani,

---

¹² Erről bővebben ld. SCHWANITZ 2003.; MCKALE 1993.; GOSSMAN 2014. 81–105. Magyarul ld. RUBIN – SCHWANITZ 2014. 23–75.

¹³ REICHMANN 2009. 189.

¹⁴ WILL 2014. 193–204.

¹⁵ JUNG 1992. 45.

¹⁶ POMIANKOWSKI 1928. 250.

¹⁷ KEMÉNY 1938. 339–349.

ezenkívül felállítottak egy osztrák–magyar beteggondozót a Boszporusz partján és más egészségügyi intézményeket Palesztinában. Külön személyzet foglalkozott a csapatok Oszmán Birodalmon belüli utaztatásának megszervezésével. A misszió saját pénztárral rendelkezett, amelynek a költségeit teljes egészében a bécsi *k. u. k. Kriegsministerium* biztosította. A csapatok tevékenységét az Enver pasa és Pomiankowski által 1916 szeptemberében kötött megállapodás szabályozta, ennek leglényegesebb pontjai a következők voltak:

1. a *k. u. k.* egységek szerepe és feladatai a török hadseregen belül közvetlenül a török vezérkar és az osztrák–magyar parancsnokság által kötött megállapodásból következnek, utóbbit Konstantinápolyban a Katonai Rezidentúra képviseli;
2. ami a harctéri taktikát illeti, az osztrák–magyar csapatok közvetlenül attól a török hadtestparancsnokságtól függenek, amelyhez beosztásra kerültek;
3. minden más téren (fegyelem, toborzás, ellátás, gazdasági és adminisztratív problémák stb.) az osztrák–magyar alakulatok saját csapatparancsnokaiknak és a konstantinápolyi Katonai Rezidentúrának vannak alárendelve;
4. abban az esetben, ha török parancsnokaiktól nyilvánvalóan végrehajthatatlan utasítást kapnak, az osztrák–magyar tiszteknek jogukban áll – megfelelő formában – panaszt benyújtani és jelenteni az ügyet a Katonai Rezidentúrának.¹⁸

Miközben a szuezi frontra küldött 10 cm-es kaliberű ágyúkat teljes egészében a híres-nevezetes plzeňi Škoda gyár szállította, a „Marno” hegyi tarackos osztály (*K. u. k. Gebirgshaubitzdivision von Marno*) szinte kizárólag magyarokból állt, akik a budapesti és a kassai hadkiegészítő körzetből érkeztek. A „Marno” osztályt 1916 februárjának végén és márciusának elején nagy felhajtás közepette vonattal indították útnak a Közel-Keletre. Konstantinápolyban a magyar harcosokat valódi keleti pompával fogadták, néhány nap múltán pedig maga V. Mehmed szultán és Enver pasa tartott felettük szemlét. A csoportosítás katonazenekara eközben nagy sikert aratott nem csupán a helyi osztrák–magyar és német kolónia sorai-
ban, hanem a török közönség körében is.

A Škoda gyár által előállított fegyverzet egyébként már 1914 óta folyamatosan áramlott az oszmán hadsereghez és rendkívül népszerűvé is

---

¹⁸ POMIANKOWSKI 1928. 256.

vált a török csapatok körében.¹⁹ 1916 folyamán 80 db különböző kaliberű hegyi tarackot (*Gebirgseschütze*) szállítottak az Oszmán Birodalomba, továbbá felszereltek 50 tüzéruveget.²⁰ Összességében 1916 végéig a Škoda művek egymagában hatalmas mennyiségben szállított katonai felszerelést a törökök birodalmának, amelynek értéke elérte a 100 millió koronás nagyságrendet.²¹ Az eszközök kezelésére persze meg is kellett tanítani a vásárlókat. Áprilisban egy kiképző misszió (egy tiszt és hat altiszt) indult útnak a Monarchiából az oszmán székvárosba. A helyi katonák kiképzése a tüzérségi eszközök használatára azon módszerek szerint történt, amelyeket speciálisan a török csapatok számára dolgoztak ki.

Az osztrák–magyar tüzérek Konstantinápolyból 1916 márciusának végén indultak tovább először vonaton, később ökrösszekéren és lovon a Toros-hegység hágóin át. A hegyi átkelésben segítséget nyújtott egy gépesített szállító egység is. Miután megérkeztek Damaszkuszba, a katonák ismét vonatra szálltak és Jeruzsálemen keresztül április 12-én érkeztek meg a Negev-sivatagba, Beér-Seva városába, ahol csatlakoztak a már ott tartózkodó török szövetségeseikhez. Annak érdekében, hogy hozzá szokjanak a szokatlan terephez és éghajlathoz, a helyszínen rendszeresen menetgyakorlatokat tartottak. A leghosszabb ilyen menetelés a májusi volt, amelynek során a Beér-Seva-Hebron-Betlehem-Jeruzsálem-Beér-Seva útvonalon nem kevesebb, mint 170 km-t tettek meg. Természetesen nem egyváltéban tették meg az utat, ekkor iktatták be a már említett néhány napos jeruzsálemi pihenőt és látogatást. Május 16-án Dzsemál pasa, Palesztina katonai kormányzója, az ifjútörök „triumvirátus” egyik tagja a szent város falainál szemlét tartott az osztrák–magyar csapatok fölött.

Augusztusban a Beér-Sevában összegyűlt török, német és osztrák–magyar erők másodszor is megkísérelték a Szezei-csatorna elfoglalását. A legkomolyabb kihívást nem is magának a csatornának a megszerzése, hanem a kietlen, sivár Sínai-félszigeten való átkelés jelentette, amit önmagában már az is nehezített, hogy a világháború kitörése előtt Palesztinában lényegében egyáltalán nem hoztak létre jelentős utánpótlás-bázisokat és logisztikai központokat, amelyek a hadsereg mozgását megkönnyítették volna, mivel az oszmán hadvezetés ezt a frontot egyáltalán nem tartotta fontosnak a Balkánhoz, a Kaukázushoz, vagy éppen Mezopotámiához képest.²² A Sínai-félszigeten való átkelés, amelynek során a katonák-

---

¹⁹ SAMSINGER 2010. 267–298.

²⁰ FISCHER 2004.

²¹ HOFMANN 2012. 39.

²² BERELOVICH – KARK 2017. 153–172.

nak a brit felderítő repülőgépek miatt éjszaka kellett menetelniük, rendkívüli nehézségekkel járt. Az ütegeket szétszedték három darabra, s mindegyiket 16 igásállat vontatta. A tábori ágyúk kerekei mélyen bele-süppedtek a sivatag homokjába, ezért a kerekre 20 cm széles vaspántot erősítettek. Nem ritkán pallókat fektettek a homokra. Így persze rendkívül lassan tudtak csak haladni, óránként mindössze egy kilométert tettek meg...²³ Végül ez a második hódítási kísérlet is kudarccal végződött, ámde a magyar és a német tüzérségnek köszönhetően sikerült lefékezni az angol lovasság ellentámadását és stabilizálni a frontot. Augusztus 7-én elrendelték a hadsereg visszavonulását. A visszavonulás során a magyar tüzérek képezték az utóvédet. Szeptemberre az egész osztrák–magyar expedíciós hadtest az ágyúival együtt sértetlenül tért vissza el-Arisba, a kiindulási pontjára. Ezt követően az ütegek a török–egyiptomi határon a frontvonalban maradtak még egy ideig, majd novemberben Jeruzsálembe, decemberben pedig Betlehembe vonultak téli szállásra.

Jézus Krisztus szülővárosában a karmeliták és a szaléziánusok látták el szállással a szolgálatban lévő katonákat. A magyarok november 23-án itt szereztek tudomást arról, hogy elhunyt Ferenc József, akinek a lelki üdvéért gyászmisét mondtak a Szent Sír templomában. Két nappal később a szaléziánus kolostor udvarán a katonák hűséget fogadtak Károlynak, Ausztria császárának és Magyarország királyának. A harcosok 1916 karácsonyát nyugodt körülmények között ünnepelték Betlehemben. Egy alábbi naplórészlet megörökítette az ünnep hangulatát:

„A Születés Templomában este tíz órától korlátokkal elkülönítve biztosítottak helyet az osztrák–magyar legénység számára, majd tizenegy óra körül fáklyásmenetben, zenekísérettel bevonult a teljes hadosztály. Éjjel tizenkettőkor Őeminenciája Szíria és Palesztina latin pátriárkája főpapi misét celebrált, nagy szolgálatot téve ezzel a hadosztálynak és Betlehem lakosságának. Az éjjeli misén a 2/6 sz. tarackosüteg zenekara Haydn Német miséjét játszotta, míg az átváltoztatás alatt a katonákból álló férfikar ajkán csendült fel a »Csendes éj«. Ezek a hangulatos betétek felejthetetlen benyomást tettek minden áhítatos jelenlevőre. A pátriárka fogadása után a két üteg a legénységi szállás előtti szabad téren felemelő ajándékozási ünnepséget rendezett, melyen az ütegpáncsnokok és a hadosztály tábori lelkésze a fénykoszorúval díszített karácsonyfa előtt megragadó ünnepi beszédet tartott a legénységnek, kinek-kinek a maga anyanyelvén. Ezután minden katona gazdagon részesült az alegységparancsnok, illetve a

²³ KEMÉNY 1938. 339–349.

Hadigondozóintézet és a bejrúti »Fekete-Sárga Szövetség« ajándékaiból.”²⁴

Az augusztusi kudarc után az oszmánok egyszer s mindenkorra lemondtak a szuezi behatolás tervéről. Ellenben 1917 márciusában a több hadosztályba szervezett britek heves támadást indítottak a palesztinai török erők és szövetségeseik ellen („első gázai csata”). Az offenzíva azonban rosszul sült el: a védők – a magyar tüzérség aktív részvételével, amely felkészülve várta a rohamot az arcvonalon – súlyos csapást mértek az angolokra. A brit parancsnokság szerint a veszteségeik (halottak, sebesültek, eltűntek) megközelítette a 4000 főt.²⁵ Ezzel szemben a védők veszteségei csupán kb. 1600 főt tettek ki, de a gázai csata első napján közelharcban elesett az osztrák-magyar kontingens parancsnoka, Władysław Ritter von Truszkowski százados.²⁶ Rajta kívül hét tiszt és altiszt vesztette életét a csatában, mindannyiukat egy front mögötti kertben temették el. Nem sokkal később Truszkowski százados földi maradványait exhumálták és katonai tiszteltetés mellett a jeruzsálemi Sion-hegy egyik kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Truszkowski életéről Sajó György ad számot. Tőle tudjuk, hogy 1876. május 3-án született Lembergben (az ukrainai Lvivben), amely akkoriban az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó Galícia fővárosa volt. Nemesi származású apja vasúti főellenőrként dolgozott. Truszkowski 19 évesen belépett a cs. és kir. hadseregbe, ahol különböző tüzéralakulatoknál szolgált. Gyorsan haladt előre a katonai ranglétrán, 37 évesen léptették elő századosná. Szerzőnk megállapítja: „A kassai 6. hegyi tüzérezred 2. sz. hegyi tarackos ütegeinek parancsnokaként került 1916 tavaszán a török fennhatóságú Palesztinába. A kassai ezred magyar kiegészítésű volt, így a parancsnoksága alatt álló üteg zömmel magyar nemzetiségű katonákból állt.”²⁷

De 1917 elején még nem ő volt a teljes palesztinai osztrák–magyar kontingens parancsnoka, ugyanis az ütege a budapesti 4. hegyi tüzérezred 1. sz. hegyi tarackos ütegeivel együtt alkotta a felettese, Adolf Marno von Eichenhorst után elnevezett „cs. és kir. Marno hegyi tarackos osztályt” (*k. u. k. Gebirgshaubitzdivision von Marno*). Mint láttuk, az ütegek feladata az volt, hogy tüzérségi támogatást nyújtsanak a törökök szuezi előretörésének, az 1916. augusztusi kudarc után pedig segíteniük kellett tartani a gázai és beér-sevai frontot az angolok ellenében. A Gázánál lezajlott első erőpró-

²⁴ SAJÓ 2010.

²⁵ ÇIÇEK 2018.

²⁶ DJEMAL 1922. 178.

²⁷ SAJÓ 2012.

bára 1917 márciusában azonban már nem Marno parancsnoksága alatt került sor, mivel az első gázai csata előtt két héttel a főtisztet hirtelen átvezényelték az olasz frontra. Helyére Truszkowskit állították, egyúttal az egységet átnevezték: *k. u. k. Gebirgshaubitzdivision von Marno* helyett *k. u. k. Gebirgshaubitzdivision in der Türkei* (cs. és kir. törökországi hegyi tarackos osztály) lett az új elnevezése.²⁸

Március 18-án Truszkowski Gáza körül állásba helyezte két tábori üteget: a front balszárnyán a budapesti 1/4-es üteg a várostól nagyjából egy km-es távolságra foglalt pozíciót, míg a jobbszárnyon a kassai 2/6-os üteg a Gáza fölé 70 méteres magasságba emelkedő Ali Muntár-hegy tövében helyezkedett el. Truszkowski ennek a stratégiai fontosságú magaslatnak a csúcsán építette ki a harcálláspontját. Az angol lovasság és gyalogság március 26-án lendült támadásba. Heves harcok után a hegy lábánál megfutamította a 2/6-os üteg tüzéreit, akik kénytelenek voltak visszavonulni, hátrahagyva az ágyúkat, amelyeknek a lövedékeit még hatástalanították, a závarzatát pedig eltávolították. Ezt követően a brit gyalogság megrohamozta az Ali Muntárt és el is foglalta. Truszkowskinak és bekerített állásának nem maradt esélye a menekülésre. A századosnak még sikerült egy pisztolylövessel leterítenie egy angol tisztet, mielőtt négy lövedéktől ő maga is el nem esett.

A britek estig tartották megszállva az Ali Muntárt. De a házmagasságú kaktuszokkal tarkított terepen a több frontszakaszon küzdő angol csapategységek egymással való kommunikációja rendkívül nehéznek bizonyult, s mivel a brit vezérkar megértette, hogy ezen a napon nem fogja tudni bevenni Gázát, elrendelte az általános visszavonulást. Az alkalmat kihasználva, az éjszaka leple alatt a 2/6-os üteg parancsnoka, Kopasz Árpád hadnagy 60 magyar és 50 török katonával visszaszerezte a hátrahagyott ágyúkat, így másnap reggel újra be lehetett vetni őket és tüzet nyitni velük az Ali Muntárra ismét felkapaszkodni próbáló angol csapatokra. A kiújult harcban a délután folyamán a szövetséges török, osztrák–magyar és német erőknek sikerült teljesen visszaszorítaniuk a briteket a frontvonal mögé.²⁹

Truszkowski századoson kívül még négy magyar tiszt esett el a gázai csatatéren: Nagy Mihály szakaszvezető, Lázár János és Kyrill Bene tüzérek, valamint Gonda Lajos főtüzér. A halottakon túl (7 tiszt és 43 tüzér) a

²⁸ 1918-ban a csoportosítást újra átnevezték (*Feldhaubitzaabteilung in der Türkei* – törökországi tábori tarackos osztály). JUNG 2003. 43.

²⁹ POMIANKOWSKI 1928. 313–314.; KEMÉNY 1938. 339–349.

két osztrák–magyar üteg 36 embert veszített.³⁰ Valószínűleg mindannyian hadifogságba estek, ugyanis Archibald Murray brit főparancsnok a március 28-i jelentésében pontosan ugyanezt a számot adta meg. Azt írta, hogy az angol csapatok a csata során foglyul ejtettek négy osztrák–magyar tisztet és 32 közkatonát. Ezeket a hadifoglyokat gyalog kísérték az egyiptomi hadifogolytáborokba a Sínai-félszigeten keresztül. A csatát követően Karl Graf Trauttmansdorff-Weinsberg, a konstantinápolyi osztrák–magyar nagykövetség első tanácsosa a következő, láthatólag büszke jelentést küldte Bécsbe:

„Többen is hangsúlyozták nekem, hogy Gázánál az angol támadások diadalmos visszaverése jelentős részben a k. u. k. Gebirgshaubitzdivision von Marno nagyszerű tüzelésének volt köszönhető.”³¹

Április 17–19. között, immár harckocsikat is bevetve, az angolok újabb támadást indítottak Gáza mellett („második gázai csata”), de ez az offenzíva szintén súlyos brit veszteségekkel ért véget, köszönhetően az oszmán csapatok és a magyar tüzérség hatalmas védelmi erőfeszítéseinek. Az ember nagyságú kaktuszerdők rejtekéből leadott ágyútűz valósággal megtizedelte az ellenséget. A bevetett nyolc Mark-I típusú harckocsiból az angolok elveszítették hármát, amelyeket a k. u. k. Gebirgshaubitzdivision in der Türkei tett harcképtelenné. Az egyik kutatónk megállapítása szerint ebben az ütközetben aratták a magyar tankelhárító lövegek az első sikereik egyikét.³² A brit veszteség katasztrofális volt: egyedül április 19-én 1800 főt veszítettek, miközben a magyar tüzérek mindössze egy halottról adtak számot a harcok befejeződése után.³³ Két osztrák–magyar ágyú ugyan tönkrement, de később az egyiket megjavították, a másikat pedig egy újjal lecserélték. A második gáza csatát követően, 1917 áprilisa és októbere között patthelyzet alakult ki a dél-palesztinai térségben, a szembenálló erők egyike sem tudta a maga javára fordítani a lövészárók-háborút.

1917 októberében az új főparancsnok, Edmund Allenby irányításával megindult a harmadik brit támadás. Ezúttal az újjászervezett és megerősített angol csapatoknak sikerült áttörniük az ellenséges frontot Beér-Seva mellett, de csak több napig tartó ádáz küzdelem árán, amelynek során a magyar tüzérek bátran kitartottak és négy napon keresztül aktívan részt

---

³⁰ BOLEK 2014. 12.

³¹ Trauttmansdorff Czerninnek, 1917. március 31. TAREK-FISCHER 2006. 264.

³² B. STENGE 2013. 39–41.

³³ TAREK-FISCHER 2006. 264–265. Ezzel szemben Bolek szerint a magyarok 6 tisztet és 266 hadifoglyot veszítettek. BOLEK 2014. 14.

vettek a védekezésben. Gáza november 7-én elesett („harmadik gázai csata”), az angol expedíciós hadsereg pedig megkezdte az előrenyomulását Jeruzsálem felé, amely harc nélkül december 9-én nyitotta meg a kapuit a győzelmes csapatok előtt. A város 400 éves oszmán története ezzel véget ért. Jóllehet lehetetlennek bizonyult az angol előretörés megállítása, az osztrák–magyar ütegek legénysége bátran fedezte a török csapatok visszavonulását. Ami azt illeti, a szembenálló erők egyenlőtlenek voltak: a 250 ezres brit expedíciós hadsereggel szemben az oszmánok nem voltak képesek számottevő erősítést küldeni a frontra. Ugyanakkor a mi szempontunkból egyáltalán nem mellékes, hogy ekkoriban egy harmadik 24 cm-es kaliberű osztrák–magyar hegyi tüzéregység is érkezett Palesztinába.³⁴ 1917 végén a *k. u. k.* alakulatok Damaszkuszban pihenték ki a csatározások fáradalmait, ahol alkalmuk nyílt készletek felhalmozására.

A következő év tavaszán a cs. és kir. tüzérséget az antant Transzjordániában indított támadásai megállítására vetették be. A magyar ütegek a Jordán folyó völgyében két csatában is részt vettek. Április végén az antantcsapatok közelharcra kényszerítették a 2. üteget és két török gyaloghadosztályt, de végül a tüzéregységeknek sikerült visszavonulniuk. A török hadtest egyik parancsnoka nem győzte magasztalni a magyar katonák érdemeit Pomiankowskiak:

„Bátorkodom tájékoztatni Önt az osztrák–magyar üteg kiemelkedő teljesítményéről a Jordánnál zajló második csatában. Ágyúival és határozott harcmórával hozzájárult a győzelmünkhöz. Emellett fellépése és az említett csatában való részvétele növelte a mi csapataink harci morálját.”³⁵

Viszont a szeptemberben felújított brit rohamok sorozatát a központi hatalmak erői már nem tudták föltartóztatni. 1918. szeptember 19. után, a harmadik transzjordániai csatában a közös frontot áttörték, a támadók pedig félresöpörték a Monarchia csapatait; az 1/4-es budapesti üteg különösen elkeseredett harcokat vívott és súlyos veszteségeket szenvedett.³⁶ Általános és rendezetlen visszavonulás vette kezdetét. A magyarok Aleppó irányában hagyták el végleg Palesztina területét. Az osztrák–magyar alakulatok 13 nap alatt a Holt-tengertől Homszig a sivár és vízben szegény vidéken mintegy 400 km-t tettek meg, miközben ki vol-

³⁴ POMIANKOWSKI 1928. 381.

³⁵ POMIANKOWSKI 1928. 393.

³⁶ KEMÉNY 1938. 339–349.

tak téve a légítamadásoknak és a beduinok üldözéseinek. Ráadásul magukkal kellett cipelniük a fegyverzetüket, a lőszerkészletüket, az ütegek eszközkészletét és felszerelését, hogy az semmiképpen se kerüljön az ellenség kezére. Később ez a felszerelés és maguk az ágyúk az új török főparancsnok, Musztafa Kemál birtokába fognak kerülni, akinek az egyetlen komplett üteget éppen ez az üteg jelenti majd.³⁷ A sorállomány és a tisztek a betegekkel és a sebesültekkel együtt október végén és november folyamán érkeztek meg Konstantinápolyba.³⁸

Szerencsére Ferenc József 1916-os baljós jóslata nem vált valóra. A háború végén az ütegek személyzete viszonylag szerény veszteségekről tudott beszámolni, s miután a más törökországi hadszíntereken harcoló többi osztrák–magyar egységgel együtt Konstantinápolyban behajózták őket, Trieszten keresztül 1919. január végén visszatérhettek Magyarországra. Az evakuálás során összesen 200 tisztet, 1050 közkatonát és 200 civilt szállítottak haza.³⁹

Ennek a történetnek van még egy roppant érdekes, egyszersmind jellemző epizódja, amelyről Sajó György jóvoltából tudunk.⁴⁰ Az első világháború után a térségben bekövetkező politikai változások miatt Truszkowski százados holtteste nem nyugodhatott békében a jeruzsálemi kriptájában. Mint láttuk, a lengyel tiszt földi maradványait Gázában exhumálták azért, hogy méltóbb helyen várhassa ki a világháborús végső győzelmet. E remélt győzelem után minden jel szerint a szülővárosában, Lembergben szándékoztak végső nyughelyére helyezni az elhunytat. A százados legméltóbb ideiglenes sírját Jeruzsálemben találták meg, az asszumpcionista Sion-hegyi kolostorának kriptájában, ahová díszes temetési menetben szállították át a holttestet, miután gyászmisét celebráltak a lelki üdvéért a francia Ratisbonne monostor kápolnájában.

Közismert, hogy miután 1914 őszén Törökország a központi hatalmak oldalán a háborúba belépett, a franciákat – ahogy később az olaszokat és az angolokat – ellenségeknek nyilvánították, ezen országok állampolgárait pedig kiutasították az Oszmán Birodalomból, Palesztinát is beleértve, hátrahagyott ingatlan vagyონukat pedig katonai célokra kisajátították. Ez történt az asszumpcionista monostorával is, amely török–német katonai kórház lett, míg a Ratisbonne monostor osztrák–magyar katonai kórházzá alakult. 1916 elejétől kezdve ezek az intézmények pihezésre és lábadozásra is szolgáltak a német és osztrák–magyar tisztek és

---

³⁷ BOLEK 2014. 17.

³⁸ POMIANKOWSKI 1928. 400–401.

³⁹ POMIANKOWSKI 1928. 428.

⁴⁰ SAJÓ 2012.

közkatonák számára.⁴¹ A korszak gyakorlata szerint az elesett vagy betegségben elhunyt osztrák–magyar katonákat a Ratisbonne monostorból szállították el a végső nyughelyükre, a Sion-hegyi protestáns temetőbe, ahol 1917 elején külön katonai parcellát alakítottak ki a német és osztrák–magyar katonák számára. A temetőnek ebben a részében még ma is megtalálható kilenc, 1917 márciusa és októbere között eltemetett osztrák–magyar katona sírja.

Csakhogy Truszkowski százados, aki a halálakor a legmagasabb rangú osztrák–magyar tiszt volt a palesztinai fronton, méltóbb sírhelyet érdemelt. A kriptá kiválasztásában minden bizonnyal a temetés ideiglenes jellege is szerepet játszhatott, mivel így egyszerűbben kivitelezhetőnek tűnt egy esetleges újabb exhumálás, ha majd – a győzelem után – a holttestet Lembergbe szállítják. A Truszkowski százados lelki üdvéért tartott gyászmisét tehát 1917. április 13-án reggelén celebrálták a Ratisbonne monostor kápolnájában, az ünnepélyes temetési menet pedig innen indult el a Sion-hegy irányába. Erről az ünnepélyes menetről két korabeli fénykép is fennmaradt: az egyik azt mutatja, hogy a menet elhagyja a Ratisbonne monostort, a másik pedig az óváros fala mentén elhaladó és a Sion-hegyre tartó menetet örökítette meg.⁴²

Az olyannyira áhított győzelem azonban elmaradt, a központi hatalmak a háborút elveszítették. Truszkowski százados hányattatásai viszont nem értek véget. Mikor az antant győzelme után a francia asszumpcionista visszatértek a Sion-hegyi monostorukba, első dolguk volt, hogy eltávolítsák az ellenség magas rangú tisztjének holttestét a kriptából. 1919. november 2-án átszállították a szomszédos ferences temetőbe, a testet pedig egyszerű földsírba temették.

Az első világháborút követően Kelet-Galícia, Truszkowski szülőföldje az újonnan megalakuló Lengyelország integráns részévé vált. 1919-ben a vitatott határok miatt kirobbant a lengyel–szovjet–orosz háború, amelyben Franciaország a nagyhatalmi érdekeinek megfelelően Lengyelországot támogatta tisztek és katonai szakértők kiküldésével. Olyan híres francia katonatisztek harcoltak a lengyel hadseregben a szovjet–orosz erők ellen, mint Charles de Gaulle vagy Maxime Weygand, azokkal a lengyel tisztekkel együtt, akik nem sokkal korábban még osztrák–magyarnak számítottak, s az ellenségeik voltak... Bizonyosan ez a magyarázata annak, hogy a néhai Truszkowski százados, az osztrák–magyar császári és királyi hadsereg egykori parancsnoka most hirtelen lengyel tisztté vált.

---

⁴¹ WOHNOUT 2000. 109.

⁴² Sajó blogja mindkettőt közli. SAJÓ 2012.

1929. december 10-én Truszkowski százados földi maradványait ismét exhumálták és visszavitték az asszumpcionista monostorának kriptájába, ahol azóta is nyugszik. Sírját mindössze egy egyszerű kőtábla jelzi, amelyen a következő szöveg olvasható: „Ladislav Truszkowski parancsnok, Lengyelország, 1876. május 3. – 1917. március 26.” Érdekesség, hogy Truszkowski századosnak van egy másik síremléke is a lvivi temetőben, Ukrajnában, amelyet a családja állíttatott.

Egyetérthetünk azokkal a szerzőkkel, akik fontos szerepet tulajdonítanak ennek a főleg magyarok alkotta, a Közel-Keleten a britek ellen harcoló osztrák–magyar tüzérosztálynak. Nem kétséges, hogy a hősiességük előtt tisztelettel kell adóznunk.

Forrás és szakirodalom

Irodalom

AKSAKAL 2008 = Aksakal, Mustafa: The Ottoman Road to War in 1914. The Ottoman Empire and the First World War. Cambridge University Press, Cambridge 2008.

B. STENGE 2013 = B. Stenge Csaba: A magyar páncéltörő tüzérség tűzkeresztsége – 1939. március, Kárpátalja 1. rész. *Haditechnika*, 47 (2013) 6. 39–41.

BERELOVICH – KARK 2017 = Berelovich, Eyal – Kark, Ruth: The missing element in Palestine: infrastructure and logistics during the First World War. *First World War Studies*, 8 (2017) 2–3. 153–172.

BOLEK 2014 = Bolek Zoltán: Az utolsó dzsihád. Muszlimokkal az első világháborúban. Magyar Iszlám Közösség, Budapest, 2014.

ÇIÇEK 2018 = Çiçek, Talha: Beersheba-Gaza Line. In: Ute Daniel – Peter Gatrell – Oliver Janz – Heather Jones – Jennifer Keene – Alan Kramer – Bill Nasson (szerk.): *1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War*. Freie Universität Berlin, Berlin, 2018. https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/beersheba-gaza_line (2019. december 16.)

DAVOLA 2011 = Davola József: Magyar rendfenntartók a világban. *Rendődelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, 20 (2011) 23. 27–35.

DJEMAL 1922 = Djemal, Ahmed: Memories of a Turkish Statesman 1913–1919. Hutchinson and Co., London, 1922.

FISCHER 2004 = Fischer, Robert-Tarek: Österreich-Ungarns Kampf um das Heilige Land. Kaiserliche Palästinapolitik im Ersten Weltkrieg. Peter Lang, Frankfurt am Main – Berlin 2004.

GOSSMAN 2014 = Gossman, Lionel: The Passion of Max von Oppenheim. Archaeology and Intrigue in the Middle East from Wilhelm II to Hitler. Open Book Publishers, Cambridge, 2014.

HOFMANN 2012 = Hofmann, Lukas: Der Staatsbesuch Kaiser Karls I. in Konstantinopel und die Beziehungen zwischen Österreich-Ungarn und dem Osmanischen Reich im Ersten Weltkrieg. Diplomarbeit, Universität Wien, Wien 2012.

JUNG 1992 = Jung, Peter: Der k.u.k. Wüstenkrieg. Österreich-Ungarn im Vorderen Orient 1915-1918. Styria, Graz 1992.

JUNG 2003 = Jung, Peter: The Austro-Hungarian Forces in World War I, (1) 1914-16. Oprey Publishing, Oxford, 2003.

KEMÉNY 1938 = Dr. Kemény Gyula: Magyar tüzérek szerepe

Palesztinában és a Suez Csatornánál. In: Felszeghy Ferenc – Reé László (szerk.): *A magyar tüzér. A magyar tüzérség története*. Reé László Könyvkiadó és Terjesztővállalat, Budapest 1938. 339–349.

MASSEY 1918 = Massey, W. T.: *The Desert Campaigns*. G. P. Putnam's Sons, New York 1918.

MCKALE 1993 = McKale, Donald M.: Germany and the Arab Question in the First World War. *Middle Eastern Studies*, 29. (1993), 2. 236–253.

POMIANKOWSKI 1928 = Pomiankowski, Joseph: *Der Zusammenbruch des Ottomanischen Reiches. Erinnerungen an die Türkei aus der Zeit des Weltkrieges*. Amalthea Verlag, Wien 1928.

REICHMANN 2009 = Reichmann, Jan Christoph: „Tapfere Askers“ und „Feige Araber“. Der osmanische Verbündete aus der Sicht deutscher Soldaten im Orient 1914–1918, Inaugural-Dissertation, Westfälischen Wilhelms-Universität, Münster 2009. <http://d-nb.info/999432486/34> (2015. szeptember 22.)

REIFLER 2015 = Reifler, David M.: *Days of Ticho. Empire, Mandate, Medicine and Art in the Holy Land*. Gefen Publishing House, Jerusalem 2015.

RUBIN – SCHWANITZ 2014 = Rubin, Barry – Schwanitz, Wolfgang G.: *Nácik, iszlamisták és a modern Közel-Kelet megteremtése*. Patmos Records, Budapest, 2014.

SAJÓ 2010 = Liang Sheng (Sajó György): *Csapataink Gázánál állnak! A Wang folyó versei*, 2010. 7. 26.

<http://wangfolyo.blogspot.com/2010/07/csapataink-gazanal-allnak.html> (2019. december 16.)

SAJÓ 2012 = Liang Sheng (Sajó György): *Lemberg: a gázai hős ötödik sírja. A Wang folyó versei*, 2012. 5. 25. http://wangfolyo.blogspot.com/2012/05/lemborgazai-hos-otodik-sirja_25.html (2019. december 16.)

SAJÓ 2015 = Sajó György: *Osztrák–magyar tüzéregységek tevékenysége a Gallipoli-félszigeten: 1915. november – 1916. január. A Nagy Háború írásban és képen*, 2015. 11. 28.

https://nagyhaboru.blog.hu/2015/11/28/osztrak_magyar_tuzeregyseg_ek_tevékenysége_a_gallipoli-félszigeten (2019. december 16.)

SAMSINGER 2010 = Samsinger, Elmar: „Oesterreich kann mit den Sympathien des Orients zufrieden sein!“ Kaiser Franz Joseph und Kaiser I. in Konstantinopel. In: Rudolf Agstner – Elmar Samsinger (szerk.): *Österreich in Istanbul. K. (u) K. Präsenz im Osmanischen Reich*. Lit Verlag, Wien 2010. 267–298.

SCHWANITZ 2003 = Schwanitz, Wolfgang G.: *Djihad „Made in Germany“: der Streit um den Heiligen Krieg 1914–1915. Sozial Geschichte*,

18. (2003) 2. 7–34.

TAREK-FISCHER 2006 = Tarek-Fischer, Robert: *Österreich im Nahen Osten: die Großmachtpolitik der Habsburgermonarchie im Arabischer Orient 1633–1918*. Böhlau, Wien, 2006.

TRUMPENER 1968 = Trumpener, Ulrich: *Germany and the Ottoman Empire, 1914–1918*. Princeton University Press, Princeton 1968.

URBÁN 1970 = Urbán Aladár (szerk.): *Nyugat-Európa és Amerika 1789–1918*. Új- és legújabbkori egyetemes történeti szöveggyűjtemény. 1/2. kötet. Tankönyvkiadó, Budapest 1970.

WILL 2014 = Will, Alexander: *Der Gegenspieler im Hintergrund: Joseph Pomiankowski und die antideutsche Orientpolitik Österreich-Ungarns 1914-1918*. In: Wilfried Loth – Marc Hanisch (szerk.): *Erster Weltkrieg und Dschihad. Die Deutschen und die Revolutionierung des Orients*. Verlag Oldenburg, München 2014. 193–204.

WOHNOUT 2000 = Wohnout, Helmut: *Das österreichische Hospiz in Jerusalem. Geschichte des Pilgerhauses an der Via Dolorosa*. Böhlau, Wien 2000.

Hungarian soldiers in Palestine, 1916-1918

It is hardly known that from 1916 up until the end of World War I, the Austro-Hungarian military contingents fought in the territory of the Ottoman Empire against the Allied troops. These units arrived in the Middle East at the request of the Ottomans in 1916. They were deployed to various locations, but most people were sent to Palestine. The "K. u. k. Gebirgshaubitzddivision von Marno", which consisted mainly of Hungarian soldiers, participated in the battles of Gaza, and fought well during the retreat in 1917-18. Meanwhile, they suffered heavy casualties, and the commander, Captain Truszkowski also lost his life.

Keywords:

World War I, Palestine, Ottoman Empire, Austro-Hungarian troops.